

Från Polstjärnan söderut

Roman av Karl-Erik Häggblad

Konstnären Karl-Erik Häggblad, född 1924 i Gideå ett par mil norr om Örnsköldsvik, var orsak till en av förra seklets största konstdebatter då Moderna Museet 1962 köpte in en målning där en plastpåse med strimlade papper var fastklistrad. Själv gjorde han ingen stor sak av affären, och när han berättar om händelsen i hans postumt utgivna bok "Från Polstjärnan söderut" blir det mera som en rapportör vid sidan av. Han slutförde den självbiografiskt upplagda romanen strax före sin död 2003. Med hjälp av författaren Björn Håkansson, bokförlaget Atlantis och ekonomiskt stöd från Längmanska Kulturfonden och Konstakademien ligger romanen nu sex år senare ute i bokhandeln. Själv tycker jag det är både en litterär och konstnärlig händelse. Karl-Erik Häggblad som person var en anspråkslös konstnär men hans konst är värd större uppmärksamhet och har förmodligen tiden för sig med tanke på dess sökande mellan konst och vetenskap. Med romanen lägger han till och komplicerar bilden av honom själv som människa.

För Karl-Erik Häggblad var formen och frågor om matematik, fysik och abstraktion det centrala i konstnärskapet, och han utvecklade det på olika sätt i grafik, måleri och skulptur. Även genom boken finns en medveten komplex form i hans växlande förflyttningar mellan sakligt kronologiskt berättande och filosofiska resonemang. Man får följa hans resa från glesbygden i norr till Stockholm och det konstnärliga etablissemanget, och på vägen låter han poetiska återblickar på en naturnära och förtrolig ungdomstid studsas mot den moderna urbana huvudstadens alla irrvägar. Huvudpersonen heter Egon, ett väl så träffande namn på hans alter ego. Från att i början kunna handla om vem som helst med konstnärsdrömmar som gör ett uppbrott från hembygden är det först i samband med "skandalen" som Egon mera tydligt blir Karl-Erik Häggblad.

Häggblads intresse för matematik och fysik blir nästan till en fobi i Egons beskrivningar av de första konstkurserna han går i Stockholm. Han räknar arton trappsteg en bit före skolan och jämför med de berömda arton i Svenska Akademin och matematikern Goldbachs tes att varje jämt heltal kan delas i två primtal. Likadant när han läser skolans adress, Snickarbacken 7, ser han primtal, eller tänker på de sju världshaven eller dödssynderna. Inne på skolans trappor räknar han också till jämna steg... Kanske är det behovet av något fast och tydligt i begreppsvärlden som Egon behöver som en trygghet inför det främmande, eller så är det institutionens grundvalar och ordning han ser vill se symboler för. Den lite udda geometriska iakttagelsen återkommer med jämna mellanrum i boken, till exempel då han beskriver hur en professor går motsols i krokisalen.

Romanens huvudparti handlar om hans fem år på Akademin. Här återges både bisarra och dramatiska episoder, i kontakterna med andra elever och professorerna på skolan. Inga verkliga namn återges utan man får själv försöka lista ut det, vilka exempelvis målaren Torsten Anderman eller kritikern Torsten Bergfalk står för. Är man det minsta förtrogen med den moderna svenska konsthistorien blir det nog inte så svårt.

I ett tankeväckande och träffsäkert avsnitt behandlar Karl-Erik Häggblad de motsatta matematiska fenomenen konstanter och variabler, där det första betyder ett fast bestämt tal eller ett fastslaget objekt och det andra någonting godtyckligt och föränderligt i en mängd. Egon prövar att överföra begreppen till ett mänskligt plan och till konsten, där han själv uppenbarligen vill se sig som en variabel och andra, likt Anderman och Bergfalk som konstanter. På sextiotalet pågår ständiga diskussioner för eller emot konstnärliga dogmatiska formler, och Häggblad låter sitt alter ego utifrån olika perspektiv pröva hållbarheten i tidens idéer.

Det är två saker som slår mig när jag läser "Från Polstjärnan söderut". Det första är den varmt filosofiska och poetiska tonen, och det andra är humorn och satiren. Kombinerat kan det tyckas som en motstridig och inte så lättköpt hållning, men det visar på Karl-Erik Häggblads öppenhet och intresse av att flytta ut konsten till en slags demokratisk och lättsam vardaglighet. Konst är – också liv. Trots, eller tack vare, sina ofta konstnärligt komplexa tankegångar visste han att det är det enkla och öppna som vinner till sist. Men hur det går till finns inga regelböcker för, här handlar det om ständig ödmjukhet och sökande. "Och vattnet faller genom synförmågans underkant", kan man läsa i slutet av romanen.

Nämnas bör också att boken är mycket vackert formgiven.

Läs även i Volym's "Arkiv" recensionen av Häggblads retrospektiva utställning på Rådhuset i Örnsköldsvik 2004.

Text och foto: Jan K Persson
2009-02-24